

<http://dighum.uoc.edu>

Introducció

Treballant les emocions des d'una perspectiva relacional

Natàlia Cantó-Milà

Professora agregada dels Estudis d'Arts i Humanitats de la UOC

Data de publicació: gener de 2016

Les emocions s'han convertit en un objecte d'estudi clau en les ciències socials i humanes, però també més enllà; per exemple, en el cas de les ciències de la salut. Certament, entre totes les disciplines que intenten analitzar les emocions i el rol tan fonamental que juguen en les nostres vides no hi ha gaires elements comuns. Comparteixen poc més que aquest interès i la sòlida hipòtesi de la centralitat de les emocions per comprendre la nostra societat, la nostra salut física i mental, les relacions que establim, la nostra identitat i les nostres limitades tries. Per començar cerquem les emocions en llocs diferents: en el nostre interior, en la nostra genètica, en el nostre cervell, en la nostra identitat, en el nostre *habitus* o en les relacions que teixim cada dia i que ens fixen en una posició més o menys estable en l'estructura social i en la nostra imatge de nosaltres mateixos i dels qui ens envolten.

Sense menystenir altres perspectives i fermament convençuts de la importància cabdal del diàleg entre perspectives i disciplines, aquest número de *Digithum*, d'acord amb la seva línia editorial, publica aportacions centrades a tractar les emocions des d'una perspectiva relacional, com insinuàvem en el darrer punt del nostre breu llistat de possibles «amagatalls» de les emocions. Treballar les emocions des d'una perspectiva relacional vol dir entendre les emocions com quelcom que experimentem i narrem individualment però que potser construïm, creem i aprenem a sentir i narrar en col·lectiu. Sense negar les particularitats individuals de cadascun de nosaltres, la perspectiva relacional sobre les emocions ens convida a enfocar la nostra atenció sobre les nostres relacions amb els altres, amb l'entorn i amb nosaltres mateixos amb la premissa que aquestes fan possible que puguem arribar a experimentar i narrar emocions d'unes maneres concretes i no d'unes altres, i alhora ens convida a donar certs sentits i no d'altres a les nostres experiències emocionals, així com a comprendre les experiències dels qui ens envolten.

D'aquesta manera, es van crear «regles del sentir» (*feeling rules*, Hochschild, 1979, 1983) que ens mostren com expressar

determinades emocions en determinats contextos socials per tal d'ésser comprensos. Són regles que aprenem durant la nostra socialització i que, amb la nostra activa «posada en escena» diària, contribuïm a reproduir i/o a modificar. Les regles del sentir ens indiquen quines emocions no és adequat sentir (o, com a mínim, mostrar) en determinades situacions (i, doncs, ens conviden a reprimir-les, amb totes les conseqüències que aquesta repressió pugui tenir). També ens indiquen quines emocions ens hauríem de provocar (o intentar provocar) per tal d'encaixar amb les expectatives de rol i de situació que el nostre entorn genera sobre nosaltres (qui no ha notat en un dia de festa que no tenir un ànim festiu —expressat a través de l'alegria i del bon humor— pot arribar a esdevenir un autèntic problema?). Quan treballem amb les regles del sentir ens adonem que «sentim en relació»; no podríem parlar d'emocions de la mateixa manera si no estiguéssim des del bell principi de les nostres vides immersos en contextos relacionals que ens indiquen, des que naixem, que un somriure ens expressa alegria de reveure'ns. El nadó necessita unes sis o set setmanes per interioritzar (en el sentit més literal) aquesta forma de comunicació i quan l'empra el nostre vincle es reforça, s'amplia... i, per descomptat, ens omple de joia i li retornem el somriure.

Les emocions, que prenen cos des que naixem i van adoptant matisos i significats a mesura que ens anem relacionant, tenen vessants diferents, com veurem en els articles que integren aquest monogràfic sobre la sociologia de les emocions des d'una perspectiva relacional.

L'article de Sylvia Terpe, «Epistemic feelings in moral experiences and moral dynamics of everyday life» («Sentiments epistèmics en les experiències i les dinàmiques morals de la vida quotidiana»), ens convida a pensar els nostres posicionaments morals des de les perspectives de les emocions (particularment de les que ella, juntament amb altres autors, anomena «emocions epistèmiques») i de la vida quotidiana. D'aquesta manera, els posicionaments

<http://digithum.uoc.edu>

Treballant les emocions des d'una perspectiva relacional

morals, així com els seus canvis més o menys subtils, esdevenen ancorats en les nostres relacions quotidianes i apareixen com a moments de dubte, culpa, por, certesa, convenciment o pressentiment en els quals es generen nous posicionaments morals, i els ja existents es reafirmen o trontollen. Des del nostre «diàleg» entre els nivells més conscients i reflexius a aquells que són semiconscients o inconscients, fins a les nostres relacions, converses i accions quotidianes, Terpe intenta traçar com els nostres posicionaments morals es van cristal·litzant en aquests camps de forces fins a convertir-se en els fars que ens guien la consciència moral o fins esvair-se en la boira dels dubtes.

L'article de Seebach *et al.* ens convida a plantejar-nos els estrets i tan rellevants vincles que existeixen i es teixeixen entre els mitjans de comunicació, les emocions i els mites col·lectius. Aquest camp d'anàlisi, tan ampli i tan fonamental, l'apliquen els autors a l'anàlisi de les construccions de posicions marginals en la societat, com ara la posició de l'estrany/estranger (prenent una forma relacional que ens proposava Simmel) que en aquest article concret es cristal·litza en la figura del refugiat/els refugiats que en els darrers mesos han arribat a Alemanya provinents sobretot de Síria, però també d'altres punts de l'Orient Pròxim i Mitjà i de l'Àfrica subsahariana. Les pors, les ansietats, els ressentiments i els recels que els autors han trobat en les entrevistes que han realitzat, així com en els comentaris a la xarxa sobre articles de premsa escrita que han analitzat, s'estudien en relació amb els mites més globals de construcció de l'altre i, sobretot, en relació amb els mites d'higiene i higienització que, segons els autors, han esdevingut hegemònics en la modernitat. Seguint de prop les tesis de Foucault sobre la biopolítica, Seebach *et al.* destaquen com el discurs de la higiene pot esdevenir un catalitzador per a relacions de distanciament, por i recel envers els altres, que són fàcilment, i sense evidència empírica, catalogats com a «altres» en el sentit no ja de país de naixença sinó en el sentit de «civilitzat/no civilitzat», «occidental/no occidental», «cristià/no cristià» (i «musulmà», que en aquest cas sembla gairebé que és ja una categoria per si mateixa en aquests mons duals) i «net/brut», «higiènic/no higiènic» que acaba derivant en un «sa/malalt» i un «inofensiu/perillós», el quals [etiquetes, nocions, conceptes, catalogacions...], si d'una banda es nodreixen de les construccions de relacions de diferències, desigualtats, pors i rebuïgs que afloren en l'estudi, de l'altra també contribueixen a nodrir-les.

Continuant amb el polèmic tema de la migració, ens arriba l'article d'Yvonne Albrecht. L'article ens proposa d'introduir plenament la perspectiva de la sociologia de les emocions en la sociologia de la migració, deixant enrere perspectives patologitzants o terapèutiques en relació amb el tractament de les emocions i incorporant-les plenament en l'anàlisi del fenomen migratori com a element vinculant i essencial a l'hora d'entendre des d'un punt de vista sociològic tant el fenomen com l'experiència de la migració. Albrecht proposa dos conceptes clau que ens han d'ajudar a poder incorporar plenament les emocions en l'àrea de la sociologia de la migració d'una forma productiva per a aquesta

darrera: «treball emocional» (*emotional work*) i «transnacionalitat emocional» (*emotional transnationality*). A través del concepte de «treball emocional», proposat ja fa unes dècades per Arlie Hochschild en connexió directa amb el concepte de «regles del sentir» (*feeling rules*) de la mateixa autora (i del concepte d'*habitus* de Pierre Bourdieu adaptat a la vivència de la migració i a la posició social d'ésser «immigrant» o «emigrat», depenent de la perspectiva), Albrecht ens mostra com alguns autors ja han començat a treballar en la línia que ella proposa, mostrant-nos alhora el camí que queda per recórrer. A través del concepte de «transnacionalitat emocional», l'autora destaca que podem aproximar-nos a les experiències emocionals dels migrants en el seu espai/context cultural marcat pel transnacionalisme (defugint així la idea de dues nacions, d'origen i de rebuda, que massa sovint són presentades com a compartiments estancs, no porosos). Aquest conjunt d'emocions, així com els patrons per entendre-les i fer-ne sentit, ens recorda Albrecht, cal que sigui lliure d'una perspectiva que només analitza i qüestiona des de la patologia i les emocions negatives (sense negligir-les tampoc). Alhora, destaca l'autora, cal que aquesta perspectiva contínuament reivindiqui la condició *agencial* dels migrants.

Deixant el fenomen de la migració enrere, però encara des d'un espai transnacional de construcció i dotació de sentit de les emocions (i a través d'aquestes), Isaac González-Balletbò analitza en el darrer article del dossier dedicat a les emocions des d'una perspectiva relacional, la sèrie de pel·lícules de l'anomenada saga *Crepuscle*. Aquestes pel·lícules esdevingueren, a partir d'uns *best-sellers* que no s'analitzen en l'article, un producte mediàtic que marcà tota una generació entre vuit i quatre anys enrere (la primera pel·lícula de la saga s'estrenà el 2008 i la darrera el 2012). González-Balletbò planteja dues hipòtesis clau: per una banda argumenta que rere el relat mític que presenta la saga *Crepuscle* trobem una afirmació no explícita però que hi és ben present: es tracta de l'afirmació que les emocions de les persones no són iguals en tots els casos i que les seves variacions no són ni aleatòries ni estrictament personals, sinó que les emocions es diferencien segons la pertinença de cadascú a una determinada classe social. Així, el relat de *Crepuscle*, contribueix a la creació d'un discurs de desigualtat de classe, alhora que captiva els joves amb el seu relat d'un triangle amorós ben peculiar entre un vampir, un home llop i una jove humana que es veu davant la tria romàntica entre un jove (vampir) refinat i educat, capaç de contenir les seves passions i capaç de sentiments i compromisos més enllà del temps d'una vida humana, i un home llop, lleial, apassionat, divertit i, al principi de la història, totalment desconexedor del seu potencial sobrenatural. Sobre aquestes línies s'estructura un relat que narra les emocions «autèntiques» i alhora ben diferenciades de tres joves, que no únicament es distingeixen per la seva pertinença a un grup o un altre de personatges sobrenaturals (o simplement humans, com ara la noia protagonista) sinó que, en un nivell no explícit (bé que prou visible), pertanyen a classes socials diferents:

<http://digithum.uoc.edu>

Treballant les emocions des d'una perspectiva relacional

amb els atractius, perills i punts foscos que cadascuna comporta (així, veiem clarament contrastades la contenció i la distància emocional dels vampirs amb la passió, que arriba a voltes fins a la violència física, dels homes llop). L'emocionalitat de la noia humana, ancorada en l'amor i en la capacitat de sacrifici, acaba esdevenint el catalitzador que aglutina els personatges centrals de la saga amb vincles que superen les diferències de classe i ens aboca a una conclusió: que l'amor ho pot tot... Tot i això, difícilment es dissol la impressió creada pels dualismes inicials que s'estenen al llarg de la saga fins a la seva superació final en la quarta i darrera pel·lícula.

Així doncs, tenim davant quatre articles que, alhora que enfocats des de la mateixa perspectiva, contenen anàlisis i tesis ben diferents, i esperem que estimulin la discussió i el diàleg entre

nosaltres i la nostra cocreació, sempre relacional, d'una sociologia relacional que ens permeti avançar en la disciplina i fer-hi aportacions que siguin sòlides i alhora útils.

Bibliografia

- HOCHSCHILD, A. (1979) «Emotion work, feeling rules and social structure». *The American Journal of Sociology*, núm. 85 (November), pp. 551–575.
- HOCHSCHILD, A. (1983) *The Managed Heart: Commercialization of Human Feeling*. Berkley: University of California Press.
- SIMMEL, G. (1992) *Soziologie*. GSG 11. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

CITACIÓ RECOMANADA

CANTÓ-MILÀ, Natàlia (2016). «Introducció». A: «Treballant les emocions des d'una perspectiva relacional» [dossier en línia]. *Digithum*, núm. 18, pàgs. 2-4. UOC. [Data de consulta: dd/mm/aa].

<<http://journals.uoc.edu/index.php/digithum/article/view/n18-canto/n18-canto-pdf-ca>>

<http://doi.org.10.7238/d.v0i18.2495>

Els textos publicats en aquesta revista estan subjectes —llevat que s'indiqui el contrari— a una llicència de Reconeixement 3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los, comunicar-los públicament i fer-ne obres derivades sempre que reconegueu els crèdits de les obres (autoria, nom de la revista, institució editora) de la manera especificada pels autors o per la revista. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/es/deed.ca>

